

SULUCA KARAHÖYÜK'TEN BİR AYAKKABI RİTONU ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Atila TÜRKER*, Semih Yaşar ÇİZİKÇİ*,

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

E-mail: atilaturker@omu.edu.tr, semihyasarcizikci@gmail.com

Copyright© 2017 Atila TÜRKER, Semih Yaşar ÇİZİKÇİ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

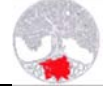
ÖZET: Merkezi Kappadokya'da konumlanan Suluca Karahöyük yerleşiminde keşfedilmiş ayakkabı ritonu, bu tip kaplara bir yenisini daha eklemiştir. Deriden mamül, bağcıklı ve kısa boyunlu çarık biçimli pabuçlardan örneklendiği anlaşılmaktadır. Biçimsel ve oransal açıdan gerçekçi üslupta yapılmış olmakla birlikte boyut itibariyle oldukça küçüktür. Ayakkabı tipinin en yakın benzerleri Kültepe Kaniş Karumu II. tabakasında bulunmuştur ve örneğimiz bu tabakayla tarihlenebilir. Ayakkabı ritonlarının en erken örnekleri Anadolu'da, Göller Bölgesi Neolitik Çağ'ında bulunmuşsa da, MÖ 2. binyıla da dek çok az buluntuya tesadüf edilmiştir. Bu tarih itibariyle ayakkabı ritonlarının Orta Anadolu'da çoğalması ve çeşitlenmesi, ayrıca tasvirli sanat eserlerine yansıtılması söz konusudur. Neolitik Çağ'daki kültik özelliğinin devam ede geliyor olması, bunların dini törenlerde libasyon amaçlı kullanıldığını ve günlük hayatta inanç dünyasını sembolize eden objeler arasında yer bulduğunu ifade edebiliriz.

Anahtar Sözcükler: Suluca Karahöyük, Ayakkabı, Riton, Kült, Libasyon.

SOME THOUGHTS ON A SHOE-SHAPED RHYTON FROM SULUCA KARAHÖYÜK

ABSTRACT: The shoe-shaped rhyton from Suluca Karahöyük settlement in Central Cappadocia, has added another example of this group. The specimen has been understood to have been modelled after laced, short legged sandal which are made from leather. In regards of form and proportions the rhyton is made realistically, though in regards of dimension the rhyton is rather small. Similar examples of shoe-shaped rhytons are found in II. stratum of the Karum in Kültepe Kaniş and our example can be dated to this stratum. Although in Anatolia, early examples of shoe-shaped rhytons are found in the Lake Region's (Pisidia) Neolithic Age, in the second millennium BC scarce finds are known incidents. After this date the shoe-shaped rhytons are known to increase, diversify and to reflect in artworks with depictions in Central Anatolia. With the cultic features being continued, we can express that these objects; were used in religious ceremonies for libations and that they were symbolizing beliefs in daily life.

Key words: Suluca Karahöyük, Shoe, Rhyton, Cult, Libation.

SULUCA KARAHÖYÜK'TEN BİR AYAKKABI RİTONU ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

1. GİRİŞ

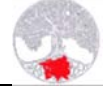
Ayak veya ayakkabı biçimli pişmiş toprak ritonlar, arkeolojik çalışmalarda çok da tesadüf edilmeyen kap formları arasındadır. Diğer formlara göre görece az sayıdaki örnek geniş bir kronoloji aralığında Yakındoğu ve Avrupa arkeolojisinde bilinen özel buluntu grupları arasındadır. Çalışmamızda ele alacağımız ayakkabı ritonu, Kızılırmak'ın güney kavsi içinde, Nevşehir Hacıbektaş İlçesi'nde konumlanan Suluca Karahöyük'te bulunmuştur.

Suluca Karahöyük kazısı Kemal Balkan ve Osman Sümer tarafından 1967-1978 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. İlk iki yılın çalışma raporu dışında (Balkan ve Sümer, 1968; 1969) diğer yılların yayını yapılmamıştır¹. Höyük, 220 x 250 m ölçülerinde ve 20 m.yi geçen yüksekliğe sahiptir. Höyükte yapılan kazılarda 11 m derinleşilmiş, altından fazla kültür katı ve evreleri tespit edilmiştir (Resim 1).

Stratigrafi		
Tabaka	Dönem	Derinlik (m.)
I-II	Bizans - Roma İmp. - Hellenistik	1.00-2.00
III	Frig	2.30-3.00
IV	a	Frig / Post Hitit - Hitit İmp. - Eski Hitit - Eski Assur
	b	
V	a	Tunç Çağı
	b	
	c	
VI	Tunç Çağı	5.50-8.00
VI. tabakadan sonra	Tunç Çağı	8.00-11.00

Resim 1: Hacıbektaş Arkeoloji Müzesi Envanter Defterine Göre Suluca Karahöyük Tabakalanma Önerisi.

¹ Kazı hakkındaki müteakip yıllara ait bilgileri M. J. Mellink'in (Mellink, 1968: 131; 1969: 208; 1970: 162; 1971: 165; 1972: 170; 1973: 173; 1974: 110; 1975: 205; 1976: 266) raportörlüğünden öğreniyoruz. Höyük üzerinde 1991 ve tarihi bilinmeyen bir sezonda Hacıbektaş Arkeoloji Müzesi tarafından toplam iki sezon kazı çalışması daha yapılmıştır (Türker, 2012a: 404). Bu makalenin yazarlarından A. Türker yerleşimin buluntuları hakkında (Türker, 2012a; 2012b: 317 vd.; 2015) ve ayrıca 2012-2013 yıllarında höyük üzerinde yüzey araştırmaları (Türker, 2014: 238) gerçekleştirmiştir.

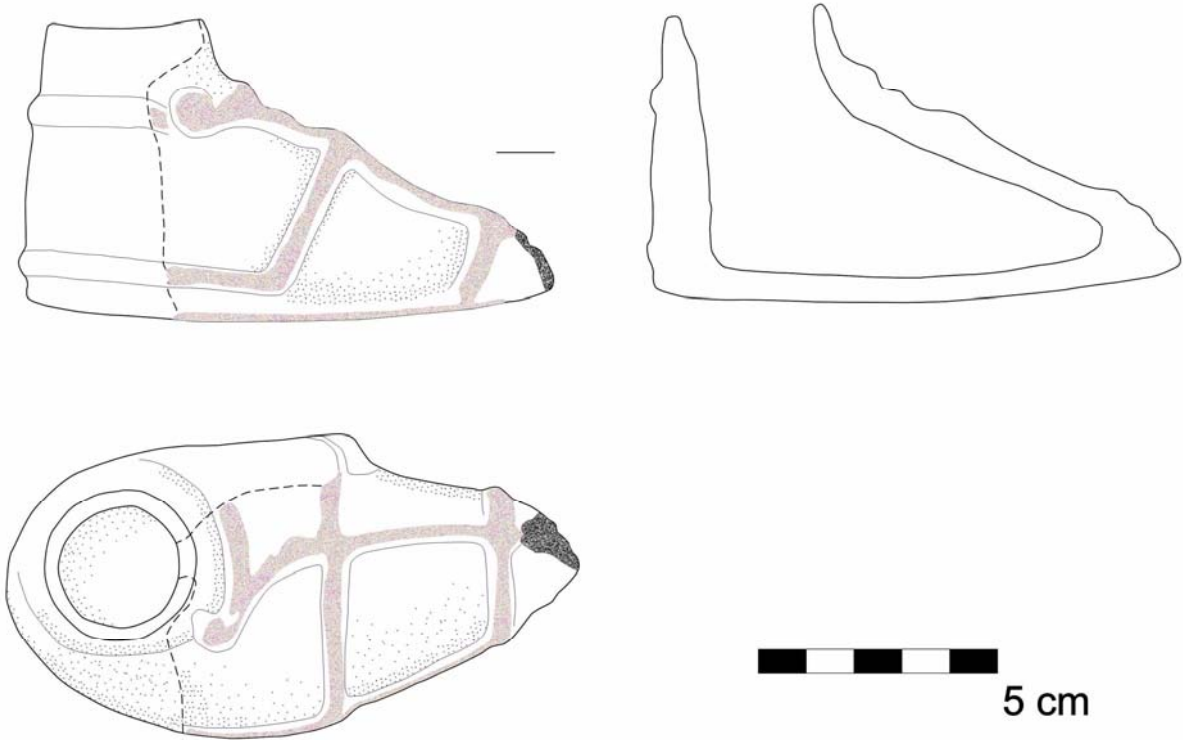
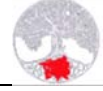
2. TANIM

Suluca Karahöyük Ayakkabı Ritonu, 1971 yılı kazılarında, B Ocağı, VI. tabakada bulunmuştur (Envanter No. 451, Hb/e-19). Ayakkabı biçimli riton, kısa boyunludur. Hafif yuvarlatılmış sivri uçlu burnu biraz yukarı kalkıktır. Düztaban olup, ökçesizdir. Boynun altından başlayan ve burna doğru inen kalın bağcık ayakkabı ucunda son bulur. Aynı noktadan, gövde birleşiminin az altında başlayan diğer kalın bağcık bandı boynun arkasına doğru devam eder. Son bağcık gövde gambası üzerinden başlar ve kenar vardolaya doğru inerek birleşir. Üç parça şeklinde verilen bağcıkların boyun altında sağa yarısında yatık birleştiği, verilen düğme biçimli kabartıdan anlaşılmaktadır. Daralarak son bulan burun kısmında verilen kabartı bağdan çok düğüm izi şeklindedir (Resim 2 ve 3).

Resim 2: Suluca Karahöyük Ritonu

İyi arıtılmış devetüyü (5 Y 6/2) hamuru az taşçık ve sarı mikalı kum katkılıdır. İçte yanak altına kadar dışın tamamı sarımsı-yeşilimsi krem (2.5 Y 7/6) astarlı; astarı iyi ve ince sıvazlanmıştır. Kabartma şeklinde verilmiş bağcıkları kahverengi (2.5 Y 2/4) boyalıdır; kızıl kahve renkte (10 YR 2/4) boyanmış tabanı ayrıca çok iyi perdahlanmıştır. Ritonun arka yarısı ve sol yanağı ile burnu kırık ve noksandır; burnu hariç, alçı restorasyonla tamamlanmıştır. Uzunluğu 11.8 cm, genişliği 6.0 cm, yüksekliği 6.3 cm ve ağız çapı 2.8 cm'dir.

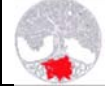

Resim 3: Suluca Karahöyük Ritonu (Çizim: Derya Bozkurt)

Ayakkabı Ritonu, biçimsel ve oransal açıdan gerçekçi üslupta yapılmış olmakla birlikte boyut itibarıyla oldukça küçüktür ve günümüz standartlarına göre kalıbı 19 numaraya karşılık geldiğinden birebir ölçülerde değil de model olarak tasvirlendiği anlaşılmaktadır. Sağ ayaktır. Kısa boyunu, ince görümlü yüzeyi ve ince tabanı, çizme değil de, kalın bağcıklı bir ayakkabı olduğunu göstermektedir. Öte yandan, daha ayrıntılı incelendiğinde ve somut örneklerle karşılaştırıldığında, çarık biçimli bir ayakkabı olduğu görünümü daha belirginleşmektedir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Pişmiş toprak ritonların yapımında kille biçimlendirilmiş formlar tercih edilmiştir; hammaddenin kolay temin edilebilirliği, plastik özelliğinin bulunması ve kolay biçimlendirme olanağı sağlaması, ayakkabı biçimli ritonların neden pişmiş topraktan yapıldığını açıklamaktadır. Buna karşın değişik materyallerden de yapılmış olma olasılığı bulunmakla birlikte, Anadolu'da örneği –henüz- ele geçmiş değildir. Öte yandan bunların yapımında deriden yapılmış örneklerin taklit edildiği muhakkaktır; Avrupa'da, yaklaşık MÖ 3300 yıllarına tarihlenen (Kutschera ve Müller, 2003: 705 vd.) Ötztal Alpleri'ndeki "Buz Adam Ötzi"nin kıyafetleri arasında (Dickson ve diğerleri, 2003: 31 vd.), Tunç Çağı'na tarihlenen

Norveç Jotunheimen Dağları bölgesindeki Lendbreen Buzulu tesadüfi buluntusu (Curry, 2015: 158)² ve Güney Kafkaslar'da, Kalkolitik Çağ'a tarihlenen Ermenistan'ın Nahçıvan sınırı yakınındaki Arin-1 Mağarası çarığı (Pinhasi ve diğerleri, 2010: 1 vd.), bunu somutlaştırmıştır. Avrupa'da, yaklaşık MÖ 3000-2200 aralığına tarihlenen Adriyatik'ten Batı Balkanlar'a dek yayılan Vuçedol Eneolitik Kültürü'nde pişmiş topraktan yapılmış ayakkabı biçimli kapların örnekleri bulunmuştur³. Ayakkabı biçimli yine pişmiş topraktan bir örnek, Doğu Balkanlar'da, Gulmenița kültüründe de vardır (Müller-Karpe, 1968: Taf. 165. L/6).

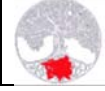
Yakındoğu ve Avrupa coğrafyasında bilinen en erken ayakkabı biçimli kaplar Anadolu'da, Göller Bölgesi'ndeki Höyücek (Duru ve Umurtak, 2005) ve Bademağacı'nın (Duru, 2008) Neolitik tabakalarında bulunmuştur. Höyücek Tapınaklar Dönemi tabakasında tapınağın minyatür merdivenin önünde bulunan pişmiş toprak ayakkabı biçimli kabın ritüel işlevi olduğu kabul edilmiştir. Kap olmamakla birlikte benzer stile sahip küçük ayak modellerinin de aynı işleve yönelik kullanıldığı önerilmiştir (Umurtak 1996: 487 vd., Lev. 6/3-6, 12/6). Bademağacı Erken Neolitik II tabakasında biri gerçek ayak ölçülerinde (Duru, 2008: Res. 204), diğerleri minyaür boyutlarda (Duru, 2008: Res. 205) ayak biçimli pişmiş toprak nesnelere bulunmuştur. Bunlar kap veya riton değilseler de, büyüğünün âlem, diğerlerinin amulet tarzı dinsel anlamları olabileceği düşünülmüştür (Duru, 2008: 113).

İkiztepe Tepe II'nin II. kültür katı 4. evresinden pabuç biçimli bir riton açığa çıkarılmıştır (Alkım ve diğerleri, 2003). Geç ETÇ I evresine tarihlendirilen (Dönmez, 2000: 184, Lev. 252/6) antropomorfik veya zoomorfik kap parçasının Anadolu'dan ziyade, Balkanlar'daki Gulmenița ve Kodzadermen'de olduğu gibi, Batı kökenli ritonları andırdığı ifade edilmiştir (Alkım ve diğerleri, 2003: 21).

Hattuşa Büyükkaya ETÇ III tabakasına tarihlenen tabakada ucu kalkık pabuç biçimli içki/libasyon kabının Hitit ayakkabılarının öncüsü görünümünde olduğu, Karum örneklerinden farklı olarak ucunda akıtacağı olduğu bilgisi verilmiştir (Seeher, 1999: 418, Res. 1). Akıtacağına sahip diğer Anadolu örneği Seyitömer IVC tabakasında, Orta Tunç Çağı yerleşiminde bulunmuştur. Assur Ticaret Kolonileri Çağı (ATKÇ) formuna sahip örneğin akıtacağı, Büyükkale'den farklı olarak topuk kısmında yer alır (Bilgen, 2010: 318, Res. 313; Bigen ve Bilgen, 2015: Fig. 106). Seyitömer dışında, MÖ 2. binyılda, ATKÇ ve Hitit döneminde ayakkabı biçimli ritonların Orta Anadolu'da ortaya çıktığı görülür. Sayıca artmış, bezeme ve formları çeşitlenmiştir. Kültepe (Bossert, 1942; Özgüç ve Özgüç, 1953; Özgüç, 1986; 2005), Alishar (de Genouillac, 1926; Schmidt, 1932; von der Osten, 1932; 1937; Gorny, 1990), Achemhöyük (Emre, 1968), Hattuşa (Bittel ve Naumann, 1939; Fischer, 1963) ve Alaca Höyük (Koşay ve Akok, 1973), ayakkabı ritonlarının (libasyon/içki kapları) bulunduğu merkezlerdir. Bulunanların çoğu ATKÇ, azı Orta Hitit dönemlerine tarihlendirilmiştir.

² Aynı bölgede bulunan ok uçlarından yola çıkarak Norveç buluntusunun "Buz Adam Ötzi"den yaklaşık 600 yıl daha erkene tarihlenmesi gerektiği önerilmiştir, Curry 2015: 159.

³ Milićević, 1984: T.4.1, T.5.1-3; Balen, 2005: 51, Tab. 54, nr. 204-206. İnsan ayağı biçimli yapılmış daha küçük boyutlu pişmiş toprak örnekler (Németi ve Hágó, 2015: 192, Pl. V.2-3 ve VI.3-4) bizce ayakkabı benzeri minyatür kap kategorisinde değerlendirilebilir.

Ayakkabı biçimli kaplar ya monokrom bırakılmışlar, ya boya bezeme ya da kabartma veya çok az örnekte hafif kazımayla bezenmişlerdir. Tip olarak ya çarık/pabuç ya da çizme biçimlidirler; çizme biçimlilerin tamamının ucu yukarı kalkık ve dönüktür. Suluca Karahöyük buluntusu, pabuç/çarık biçimli, bağcıkları kabartma şeklinde verilmiş örneklerle karşılaştırılabilir. Kültepe Kanış Karumu II. tabakasındaki (Özgüç, 1959: 64 vd., Res. 84, Lev. XLIII.4)⁴ ve bugün Berlin Pergamon Müzesi'nde bulunan Kültepe'den getirilmiş (Bossert, 1942: 42, no. 399) çarık, Suluca Karahöyük tipinin en yakın benzerleridir ve Suluca Karahöyük ayakkabı ritonunun Kanış Karumu II ile tarihlendirilmesi için en yakın referanslardır.

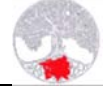
Avrupa ve Kafkaslarda bulunmuş deri çarık benzeri ayakkabılar gibi deri ve bağcıklı çarık modelinin taklit ettiğine kuşku yoktur. Ancak neden bunların pişmiş toprak modellerini yapmışlardı? Genel kabul edilen görüşe göre bu eserler tanrı ve tanrıçalara hatta kraliyetin sembolü olarak kabul edilmiş ve ritüel sahnelerinde betimlenmiş ayakkabı modelleri olarak işlenmiştir (Larsen, 2008: 76). Bunların adak eşyası olarak kullanılması da mümkündür (Özgüç ve Özgüç, 1953: 94). MÖ 2. binyılda mühür sanatı, kabartmalı vazo bezemelerinde ve kaya anıtları tasvirlerine yansıyan ucu kalkık çizme biçimli ayakkabıların Kültepe mühür baskılarında karışık yaratık ve tanrısallıklarla giyildiği, buna karşın bu tasvir sanatında çarık/pabuç biçimli ayakkabılara yer yerilmediği tespit edilmiştir (N. Özgüç, 1965: 9). Döneminde ölü armağanı olarak bırakılmamışlarsa da, aynı binyılın ilk yarısında çizme biçimli benzer ayakkabıların Transkafkasya ve Doğu Anadolu'da Van-Urmiye Kültüründe de çokça kullanılması ve bunlardan bazılarının ölü armağanı olarak bırakılması söz konusudur (Özfirat, 2002). Ayakkabı biçimli ritonların hangi işlevlerde kullanıldığı, kültik bir özelliği var mıydı veya sadece dekoratif bir zenginlik mi sunuyordu konusu elbette tartışılır. Ancak Boğazköy ve Seyitömer örneklerindeki akıtacak özellikleri, libasyon sunumunda kullanılmış olabileceği ihtimalinin daha ağır basmasına sebep olmaktadır. Ayrıca Göller Bölgesi Neolitik Çağ tabakalarında bulunmuş örneklerin kültik özellik gösterdikleri de dikkate alındığında, inanç ve törenle olan ilişkilerini pekiştirmektedir. Bunların günlük hayata inanç dünyasını sembolize eden objeler arasında olduğu ve bu amaçla kullanıldığı önerilerine katılmamıza yardımcı olmaktadır.

KAYNAKÇA

Alkım, U.B., H. Alkım ve Ö. Bilgi (2003) *İkiztepe II. Üçüncü, dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Dönem Kazıları (1976-1989)*, TTK V/39a, Ankara.

Balen, J. (2005) *Sarvaš – neolitičko i eneolitičko naselje / Neolithic and Eneolithic settlement*, Archeološki muzej u Zagrebu, Zagreb.

⁴ Suluca Karahöyük örneğine benzeyen Kültepe Kanış Karumu II. tabakada bulunmuş bağcıklı ve iki renkli (krem astarlı ve kahverengi noktalı), birbirine bitişik (çift durumda) yapılmış ayakkabı ritonu, T. Özgüç (1959: 64 vd., Lev. XLIII.4) tarafından çizimle tamamlanarak (a.g.e. Res. 84) burnu yukarı kıvrık önerilmiştir. Oysa Kültepe örneğinin burnu Suluca Karahöyük ritonu gibi belirgin bir şekilde daralır ve Kültepe'de bulunmuş sağlam durumdaki diğer ritonun (Bossert, 1942: fig. 399) benzer örneğin de burnu dar ve küttür; dolayısıyla çarık biçimli bu tip ayakkabı ritonlarının burnunun yukarı kıvrık olması bizce düşük ihtimallidir.

Balkan, K., O. Sümer (1968) “1967 Yılı Hacibektaş (Suluca Karahöyük) Kazısı Önraporu” *TAD XVI/2*:15-39.

Balkan, K., O. Sümer (1969) “1968 Yılı Hacı Bektaş Höyüğü (Suluca Karahöyük) Ön Raporu” *TAD XVIII/1*: 37-49.

Bilgen, N. (2010) *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)*, Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, Kütahya.

Bilgen, N. ve Z. Bilgen (2015) “Orta Tunç Çağı Yerleşimi (IV. Tabaka)” ed. A. N. Bilgen, *Seyitömer Höyük I*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: 61-118.

Bittel, K. ve R. Naumann (1939) “Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Boğazköy 1938” *MDOG 77*: 1-46.

Bossert, H. Th. (1942) *Altanatolen. Kunst und Handwerk in Kleinasien von den Anfängen bis zum Völligen Aufgehen in der Griechischen Kultur*, Verl. Ernst Wasmuth G.M.B.H., Berlin.

Curry, A. (2015) “Racing the thaw, Archaeologist scramble to recover artifacts emerging from Alpine Ice” *Science 346*: 157-159.

Dickson, J. H., K. Oeggl ve L. L. Handley (2003) “The Iceman Reconsidered” *Scientific American 288 (5)*: 70-9: 31-36.

Dönmez, Ş. (2000) *İlk Tunç Çağı II Öncesi Orta Karadeniz Bölgesi'nin Kültürel Gelişimi (İkiztepe Çanak-Çömleği ile Küçük Eserler Işığında)*, Yayınlanmamış Dr. Tezi, İstanbul.

Duru, R. ve G. Umurtak (2005) *Höyücek 1989-1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları*, TTK V/49, Ankara.

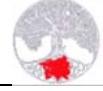
Duru, R. (2008) *MÖ 8000'den MÖ. 2000'e Burdur-Antalya Bölgesinin Altıbin Yılı*, AKMED, İstanbul.

Emre, K. (1968) “Acemhöyük Seramiği” *Anadolu X*: 53-98.

Fischer, F. (1963) *Die Hethitische Keramik von Boğazköy*, Boğazköy-Hattusa IV/WVDOG 75, Berlin.

de Genouillac, H. (1926) *Céramique Cappadocienne Inventoriée et Décrite Avec Une Introduction*, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris.

Gorny, R. (1990) *Alişar Höyük in the Second Millennium B.C.*, Unpublished PhD Thesis, Chicago.

Koşay, H. Z. ve M. Akok (1973) *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere ait İlk Rapor*, TTK V/28, Ankara.

Kutschera, W. ve W. Müller (2003) "Isotope language' of the Alpine Iceman investigated with AMS and MS" *Nuclear Instruments and Methods in Physics Researches B 204*: 705-719.

Larsen, M. L. (2008) "The Old Assyrian Merchant Colonies", ed. J. Aruz, K. Benzel ve J.M. Evans, *Beyond Babylon. Art, Trade, and Diplomacy in the Socond Millennium B.C.*, Yale University Press, New Haven and London: 70-93.

Mellink, M. J. (1968) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LII/2*: 125-147.

Mellink, M. J. (1969) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LIII/2*: 203-227.

Mellink, M. J. (1970) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LIV/2*: 157-178.

Mellink, M. J. (1971) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LV/2*: 161-181.

Mellink, M. J. (1972) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LVI/2*: 165-188.

Mellink, M. J. (1973) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LVII/2*: 169-193.

Mellink, M. J. (1974) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LVIII/2*: 105-130.

Mellink, M. J. (1975) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LIXXX/3*: 201-222.

Mellink, M. J. (1976) "Archaeology in Asia Minor" *AJA LXXX/3*: 261-289.

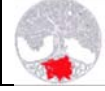
Milićević, M. (1984) "Rekonstrukcija ženske odjeće u eneolitiku medurječja Dunava, Drave i Save" *Opuscula Archaeologica 9*: 1-22.

Müller-Karpe, H. (1968) *Handbuch Der Vorgeschichte, Zweiter Band: Jungsteinzeit (Tafeln)*, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München.

Németi, J. ve A. N. Hágó (2015) "Cultic and Miscellaneous Clay Finds from Pişcolt-Lutärie" ed. C. Virag, *Neolithic Cultural Phenomena in the Upper Tisa Basin, International Conference July 10-12, 2014, Statu Mare*, Editura Muzeului Sătmărean, Budapest: 185-219.

Özfirat, A. (2002) "Van-Urmiye Kültürüne (M.Ö. II. Binyıl) Ait Ayakkabı Biçimli Kaplar" *Belleten LXVI/245*: 35-48.

Özgüç, N. (1965) *Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu*, TTK V/22, Ankara.

Özgüç, T. (1959) *Kültepe-Kaniş. Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar*, TTK V/19, Ankara.

Özgüç, T. (1986) *Kültepe-Kaniş II. Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar*, TTK V/41, Ankara.

Özgüç, T. (2005) *Kültepe Kaniş/Neşa*. YKY, İstanbul.

Özgüç, T., N. Özgüç (1953) *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1949*, TTK V/12, Ankara.

Pinhasi, R., B. Gasparian, G. Areshian, D. Zardaryan, A. Smith, G. Bar-Oz ve T. Higham (2010) "First Direct Evidence of Chalcolithic Footwear from the Near Eastern Highlands" *Plos One* 5/6: 1-5.

Schmidt, E.F. (1932) *The Alishar Hüyük Seasons of 1928 and 1929 Part I*, OIP XIX/IV-I, Chicago.

Seeher, J. (1999) "Boğazköy-Hattuşa 1997 Yılı Çalışmaları" *XX. KST-1*: 417-431.

Türker, A. (2012a) "Suluca Karahöyük Idolleri" *CollAn XII*: 403-414.

Türker, A. (2012b) "Tarih Öncesi Nevşehir" ed. A. Öger, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, Cilt 1*, Grafik Ofset: 309-332.

Türker, A. (2014) "Tunç Çağlarında Nevşehir Kültürlerinin Araştırılması 2012-2013 Yılı Çalışma Raporu: Hacıbektaş ve Çevresi" *32. AST-1*: 231-252.

Türker, A. (2015) "Suluca Karahöyük Kapadokya'da Bir Tunç Çağı Merkezi" *Aktüel Arkeoloji* 45: 40-42.

Umurtak, G. (1996) "Anadolu'nun Batı Bölgelerinde ve Trakya'da Tunç Çağları Öncesi Yerleşimlerde Bulunmuş Olan Ayrışık Kaplar" *AnadAraş XIV*: 479-517.

von der Osten, H. H. (1937) *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32*, OIP XXIX/VIII-2, Chicago.

von der Osten, H. H. ve E.F. Schmidt (1932) *The Alishar Hüyük Seasons of 1927*, OIP VII/III, Chicago.